

Nr 282.

Av herr Nilsson, Hjalmar, m. fl., om utredning angående statens framtida stöd åt allmänna samlingslokaler m. m.

Från och med budgetåret 1942/43 till och med budgetåret 1953/54 har till allmänna samlingslokaler i form av lån anvisats 33 500 000 kronor. Under samma tid har som bidrag till kommuner, vilka anordnat allmänna samlingslokaler för föreningslivets behov, anslagits 1 158 000 kronor. Lån utgår med högst 50 % eller, när synnerliga skäl är därtill, med högst 75 % av de godkända kostnaderna. Som regel utgör ena hälften av lånet räntefri stående del och andra hälften amorteringsdel.

Som synes har de föreningsägda lokalerna fullkomligt dominerat, ett förhållande som vi anser vara riktigt. Erfarenheterna torde nämligen giva vid handen, att när föreningslivet självt blir inkopplat på uppgiften att lösa lokalfrågorna blir detta, i fråga om såväl lokalernas uppförande som deras drift, ur ekonomiska och andra synpunkter fördelaktigast.

Grunderna för detta statens viktiga stöd utformades då prisläget var ett helt annat än vad nu är fallet. Det bör även i detta sammanhang särskilt beaktas, att samlingslokalerna i nuvarande tid har en om möjligt än viktigare funktion än de tidigare haft. En utredning om de allmänna samlingslokalernas ställning och funktion i samhällslivet samt en översyn av gällande grunder för lån och bidrag till nämnda lokaler måste därför anses vara av behovet påkallad.

Från olika utgångspunkter angripes ungdomsproblemet. Allt kraftigare ansatser görs för att den s. k. föreningslösa ungdomen skall inordnas i arbetslivet och för att få en fostrande fritidssysselsättning. Även i fråga om den till olika organisationer anslutna ungdomen är det fråga om åtgärder, som avser att öka dess aktivitet inom föreningslivet. Särskilt aktuellt har det blivit med åtgärder som syftar till nykterhetsfostran hos ungdomen. Vissa förslag till åtgärder har i sistnämnda hänseende föreslagits av utav Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga.

Vilken utgångspunkt som än tages vid förslag till åtgärder i förut nämnda spörsmål kommer lokalfrågan in i centrum. Utan lämpliga lokaler, som för ringa kostnader eller utan kostnad kan ställas till förfogande för den ungdomsvårdande verksamheten, kan helt enkelt ingen sådan verksamhet av betydelse komma till stånd. Det synes oss ofrånkomligt, att staten i nuvarande läge måste lämna ökat stöd till ungdomsvårdande verksamhet. Och eftersom lokalerna är det viktigaste bör stödet måhända lämnas till de lokalägande eller lokalförvaltande organisationerna, mot villkor givetvis att vissa lokaler ställs till ungdomsorganisationernas förfogande för ringa eller ingen

kostnad. Det är oss angeläget framhålla, att när vi i detta sammanhang talar om förmåner för ungdomsfostrande organisationer, menar vi också samtliga politiska ungdomsorganisationer, vilka arbetar på demokratisk grund.

Sedan staten började lämna sitt utan tvivel mycket betydelsefulla stöd till allmänna samlingslokaler, har flera olika särorganisationer i allt högre grad sökt och erhållit stöd av allmänna medel för att få egna lokaler för sin speciella verksamhet. Inte minst är arvsfondsmedel efterfrågade och anvisade för sagda ändamål. Vi är ingalunda anhängare av att lokalfrågorna skall lösas efter schablon eller någon enhetlig mall. Men den som känner förhållandena närmare på detta område ställer sig frågan om det icke är nödvändigt att åtminstone i viss utsträckning få en samordning till stånd.

De oftast förekommande allmänna samlingslokalerna är ju folkets hus, ordenshus och bygdegårdar. Även s. k. medborgarhus förekommer här och var.

Till dessa samlingslokaler söker sig ortens föreningsfolk och alltså även den till politiska eller ideella föreningar anslutna ungdomen. Till nämnda lokaler bör man också söka få den s. k. föreningslösa ungdomen, i stället för att som nu ofta sker anordna sammankomster för denna ungdom i speciella lokaler. Enligt vår bestämda mening är det lättare att få denna ungdom inordnad i arbetsliv och uppfostrande fritidsverksamhet om detta slag av ungdom sökte sig till lokaler där övrig ungdom håller till. Med hänsyn härtill synes det oss böra beredas möjligheter för ägare eller förvaltare av ovan nämnda typer av samlingslokaler att erhålla bidrag av arvsfondsmedel för inredning och utrustning av sådana lokalutrymmen, som avses för ungdomsverksamhet. Under alla förhållanden bör det ordnas så, att arvsfondsmedel eller andra allmänna medel som anslås till speciella samlingslokaler i minst lika hög grad skall kunna komma allmänna samlingslokaler till godo.

Problemet om de allmänna samlingslokalernas ställning i samhällslivet har också allvarliga ekonomiska aspekter. Varje sådan lokal, till vilken lån av staten och banker erhållits, måste ju förvaltas så, att villkoren i fråga om förräntning och amortering av lånen kan fullgöras. Det är ett stort allmänt intresse, att de allmänna samlingslokalernas ställning blir sådan, att de kan hålla en så god service till ortens föreningar, att dessa föreningsars medlemmar som regel söker sig till de allmänna samlingslokalerna för möten och kulturella sammankomster. Om så icke sker kan lätt de allmänna samlingslokalerna bli centra endast i fråga om anordnande av dans och filmföreläsningar eller andra uteslutande nöjesbetonade tillställningar. Enligt vår mening bör statsmakterna kraftigare än vad nu sker understödja folkrörelsernas strävan att göra samlingslokalerna till respektive orters kulturcentra. Genom mer effektiva åtgärder i sådant syfte följer även, att lokalernas ansvariga företrädare lättare kan fullgöra sina ekonomiska förpliktelser gentemot staten och andra fordringsägare.

Behovet av en översyn av de bestämmelser som reglerar det statliga stödet till allmänna samlingslokaler har aktualiserats för tre år sedan. Länssty-

relserna i Norrbottens och Västerbottens län har nämligen i gemensamt gjord framställning till Kungl. Maj:t anhållit om utredning av frågan om gynnsammare villkor för statsunderstöd till uppförande eller ombyggnad av allmänna samlingslokaler.

Efter hörande av samtliga övriga länsstyrelser har statens nämnd för samlingslokaler i sitt yttrande i juni 1952 över de förstnämnda länsstyrelsernas skrivelse förordat, att de nuvarande bestämmelserna om lån och bidrag för anordnande av allmänna samlingslokaler blir föremål för en allmän översyn.

Som motiv därför pekade nämnden särskilt på det aktuella problemet angående den s. k. föreningslösa ungdomen och önskvärdheten av att de speciella utrymmen som anses behövliga för denna ungdom anordnas i de allmänna samlingslokalerna samt att statsstöd därför bör kunna utgå.

Det bör bemärkas att författningarna, som reglerar statens stöd till samlingslokaler, vilar på föreningslivet som grundval. Som ovan antytts har på senare tid andra förhållanden uppstått, vilka saknar sådana sammanhang med föreningslivet, att detta kan anges som skäl för stöd till allmän samlingslokal, churu sådant stöd vore synnerligen önskvärt, ja, rent av nödvändigt.

Vid den utredning, som vi sålunda finner angelägen, bör även undersökas om icke anslagen till ifrågavarande ändamål bör bringas i någorlunda riktigt förhållande till efterfrågan. I statsverkspropositionens bilaga 26: Kapitalbudgeten, s. 14 och 15, redogör statens nämnd för samlingslokaler för behovet av medel budgetåret 1954/55. Under förutsättning att byggnadskvoten för sagda lokaler blir oförändrad eller 15 000 000 kronor och att medel på tilläggsstat icke beviljas beräknar nämnden anslaget till 13 000 000 kronor. Kungl. Maj:t har icke begärt medel på tilläggsstat för angivna ändamål utan inskränkt sig till att för nästa budgetår på kapitalstaten hemställa om ett investeringsanslag på 6 000 000 kronor. Alltså ett belopp, som icke ens är hälften av det som ansetts nödvändigt. Därtill kommer att kvoteringen medfört en markant uppdämning av anspråk på detta statens stöd. Sålunda innelåg omkring senaste budgetårsskifte ansökningar om lån på ca 23 000 000 kronor. Därtill kommer att hos Folketshusföreningarnas riksorganisation, Bygdegårdarnas riksförbund och nykterhetslokalernas riksorganisation Våra gårdar finnes ett stort antal kostnadsberäknade ny- och ombyggnader till mycket betydande belopp.

Vi inser till fullo i nuvarande läge att försiktighet bör iakttagas vid avvägningen av investeringarna. Men det kan dock starkt ifrågasättas om det ur samhällets synpunkt är försvarligt att på längre sikt undernära verksamheter, som från olika utgångspunkter anges vara mycket viktiga för samhället. Under alla förhållanden synes det böra klarläggas på vilket sätt eller efter vilken metod en objektiv angelägenhetsprövning av de företag, för vilka lån sökes i nuvarande starka medelsbrist, kan komma till stånd.

Några av de problemställningar, som det enligt vår mening är nödvändigt att klarlägga, kan sammanfattas i följande punkter:

1. Så länge medelsanvisningen icke motsvarar efterfrågan bör en så objektiv angelägenhetsprövning som möjligt äga rum. Därvid bör de glesbebyggda landsdelarnas förhållanden skärskådas gentemot de tätorter, som saknar allmänna samlingslokaler.

Det bör undersökas om icke samlingslokalernas riksorganisationer kan medverka i den sålunda ifrågasatta angelägenhetsprövningen, vilken förutsettes bliva av övergående natur.

2. Ett klarläggande bör ske av orsakerna till att ett så stort antal förningsägda samlingslokaler arbetar under de svåra ekonomiska förhållanden som nu är fallet. Därvid bör särskilt undersökas om möjlighet till statslån påverkat vederbörande att projektera alltför stora lokaler eller att uppföra lokaler där dylika strängt taget varit obehövliga.

3. Utredning om de allmänna samlingslokalernas förhållande till övriga speciella samlingslokaler bör verkställas. Frågan om samordning av de olika lokalernas intressen bör ägnas stor uppmärksamhet.

4. Det bör övervägas på vad sätt kommunernas ekonomiska stöd till allmänna samlingslokaler skall kunna effektiviseras.

5. Det bör utredas på vad sätt speciellt stöd av arvsfondsmedel eller anorledes må kunna lämnas för iordningställande av utrymmen i allmänna samlingslokaler, vilka avser att betjäna olika slag av ungdomsverksamhet.

6. Med stöd av vad som framkommit vid utredning av ovan nämnda förhållanden bör förslag utarbetas om statens framtida stöd till allmänna samlingslokaler, varvid det bör särskilt prövas huruvida en större differentiering av stödet bör komma till stånd.

På grund av vad som sålunda anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning om de allmänna samlingslokalernas ställning i huvudsaklig överensstämmelse med vad som ovan angivits samt att därav betingade förslag till statens framtida stöd av allmänna samlingslokaler utformas och att de förslag vartill utredningen kan ge anledning snarast möjligt framläggas för riksdagen.

Stockholm den 26 januari 1954.

E. Hjalmar Nilsson.

Rud. Anderberg.

A. Gillström.

Torsten Bengtson.

Bengt Elmgren.

Birger Andersson.

Nils G. Strandler.